

NAGY-BUDAPEST

„Nagy-Budapest“

Ezt a büszke címet hordja az *Ujság* vasárnapi számának ez a melléklete, amely célul tűzte ki magának, hogy állandóan propagálja lesz Budapest székesfőváros fejlesztésének. Egyben azonban harcolni fog annak érdekében: a környék városai és falvai olyan fejlődésen menjenek keresztül, hogy Budapest székesfővárosához való csatolásuk lehetővé váljon.

A Nagy-Budapest eszméjének tulajdonképpen Bárczy István volt a leglelkesebb rajongója és így legmegfelelőbb az lett volna, ha *Nagy-Budapest* első száma Bárczy István, az alkotó polgármester lelkesítő szavaival indul útjára. Bárczy István, sajnos, e pillanatban még igen beteg és csak üdvözlét küldhette el a szanatóriumból a zászlajára írott eszme „Nagy-Budapest” gondolatának feltámasztásához.

Ez volt az álma, a vágya, amelyet nemcsak 1906 júniusában, megválasztott polgármesterként adott programbeszédében csillogtatott meg, hanem amelynek megvalósítása érdekében polgármesterségének ragyogó évei alatt minden lehetőséget el is követett. A fürdők, szállók, közművek és üzemek egész raja létesült és Budapest elindult a nagyvárossá fejlődés diadalmas útjára. A Bárczy-éra álma és vágya, amelynek részletes programját *Harrer Ferenc* alpolgármester készítette el, azonban csak részben valósult meg, mert a környék városai és falvai: Újpest, Erzsébetfalva, Kispest és a többiek nem jutottak el odáig, hogy egyesülhessenek a fővárossal. A szép és ragyogó terv nem került teljes megvalósításra. Bárczy Istvánnak és munkatársainak színes, sokrétű fantáziája, alkotóképessége naggyá és szépé, világvárosiasá tette Budapestet, de a nagy háború a program teljes kibontakozását, Bárczy István igazi álmának megvalósítását, a Nagy-Budapestté való átalakulást megakadályozta.

Az *Ujság* e melléklete, a „Nagy Budapest”, amikor most elindul útjára, nem azt tűzte ki programjául, hogy tüzzel-vassal, a lehetőségek figyelembevételével, egyszerűen követeli a környék városainak azonnali egyesítését a fővárossal. Nem, mi látjuk a nehézségeket, jól tudjuk, hogy a pillanat talán nem is alkalmas a nagy Bárczy-álom megvalósítására. Nem alkalmas elsősorban azért, mert a fővárosnak nincsen pénze a környék városainak és falvainak bekapcsolása révén szükségszerűen mutatkozó nagy kiadások fedezésére. Látjuk és tudjuk, hogy a főváros adófizető közönsége újabb terheket nem vállalhat magára. Végül látjuk és tudjuk, hogy a környék városai és falvai mily mértékben maradtak el a fejlődés során. Érezzük, hogy bekapcsolásuk a fővárosba, annak vérkeringésébe csak úgy lehetséges, ha előbb saját erejükkel felküzdik magukat a múlt tényezőktől, ha önmagukból megvalósítják mindazokat a közműveket, amelyeket a modern élet megkíván és amelyek nélkül tulajdonképpen jogtalanul nevezik magukat városoknak.

A „Nagy-Budapest” ismeri a nehézségeket, amelyek programjának megvalósítása elé tornyosodnak és első számunk éppen e nehézségek ismertetése céljából közli a vezető tényezőknek aggodó nézetét: *talán nem is alkalmas ez az időpont a Nagy-Budapest kiépítésére, talán még sok mindennek kell előbb megtörténnie?* A „Nagy-Budapest” hasábjain sorra kerülnek majd mindezek a kérdések, amelyek megoldása a bekapcsolás előtt szükséges és a mi harcunk éppen azért folyik majd, hogy a szükséges intézmények minél előbb és minél jobban valósuljanak meg.

A „Nagy-Budapest” programja tehát egyszerű: a környék városainak és falvainak fejlesztése, városi nivóra való emelése és mind ennek megvalósítása után Nagy-Budapest alkotó részeinek világvárosi egységbe való összekapcsolása...

BUDAPEST VEZÉREI NAGY BUDAPESTRŐL

Nagy-Budapest létesítésének gondolata egy időben — természetesen a háború előtt — egészen magától értetődő volt és aligha akad a főváros törvényhatóságában olyan vezető tényező, aki nem mellette tört volna lázadás. Az idő múlott, a főváros nagy léptékekkel haladt előre, ezzel szemben a környék teljesen elmaradt. Nem csodálkozhatunk tehát rajta, ha *ma senki sem üdvözli lelkesen* azt a gondolatot, hogy a környéki városok és falvak a mai rendezetlen, vagy félig rendezett állapotukban a fővárosához csatoltassanak. A jelen pillanat erre más okokból sem egészen alkalmas és az alább közölt nyilatkozatok megmondják azokat az indokokat, amelyek miatt ez a gondolat még ma megvalósíthatatlan. Szándékosan közöljük mégis e nyilatkozatokat, hogy rámutassunk a nehézségekre, amelyek e szép eszme megvalósításának ma még útjába torlódnak. Talán okulnak belőle az illetékes tényezők és az annyira elmaradt környék érdekében munkához látnak. A beérkezett nyilatkozatok egyébként így hangzanak:

Ripka főpolgármester:

„Előbb egyesüljenek a környékiek”

— „Nagy-Budapest megvalósítására a mostani pillanatot nem tartom még elérkezettnek.

Először azért, mert Budapest az új fővárosi törvény végrehajtása előtt áll és ez az új szervezkedés az egész adminisztrációt mélyen érinti. Minden szerv reorganizálva fog dolgozni, hogy egészséges bázist teremtsen a jövő fejlődés számára. A közel jövőben tehát a székesfőváros adminisztrációja még nem foglalkozhat új területek összekapcsolásának munkáival.

Másodszor ez az egyesítés a fővárosra olyan új anyagi terheket róna, hogy a mai gazdasági viszonyok közepette már ebből a szempontból is nagyon nehéz az összekapcsolás. A Budapesthez csatolandó helységek jóformán semmi vagyonnal sem bírnak és így a csatlakozással járó szabályozási és egyéb költségek teljesen a mai Pestet terhelnék.

Tudom, hogy erős a mozgalom, amely e helységek egyesítésére törekszik. Ez a törekvés a mai viszonyok között az egyedüli helyes és elfogadható terv, mert ebben az egyesülésben a viszonyoknak megfelelően rendezkedhetnek be és előkészíthetik egy távolabbi jövőben a székesfővárossal történő egyesülést...”

Sipőcz polgármester:

„Meg kell találni az együttműködés lehetőségét”

Nagy-Budapest eszméje nézetem szerint elválaszthatatlan Nagy-Magyarországtól. Ha az ország katasztrofális megcsönkítése tíz évvel ezelőtt nem jött volna közbe, ma talán már meg is történt volna Budapestnek és a környező városoknak és községeknek közgazdasági egyesítése, Nagy-Budapest közjogi megvalósítása.

— A mai szomorú helyzetben azonban nézetem szerint ez az eszme megvalósíthatatlan. A kicsinyre szabott ország nem bírja el a környező községekkel megnagyobbodott fővárost, az ellentét a főváros és a vidék között, amely, sajnos, ma is megvan, talán még nagyobb lenne.

— *Ma nem kívánja Nagy-Budapest megvalósítását a főváros érdeke, mert óriási adózatokat kellene hozni, hogy a környék községeit és városait a főváros színvonalára emeljük: ellássuk közművekkel, megfelelő közlekedéssel, közoktatási, közegészségügyi, stb. berendezésekkel, ami rendkívül nagy adózatokat kívánna a főváros polgárságától.* De nem áll érdekében a környező községeknek és városoknak sem önállóságuk feladása a mai viszonyok között.

— Mindamellét igen sok olyan kérdés van, amelyekben meg kell találnunk a főváros és környéke között nemcsak az érintkezést, hanem az együttműködést is. Számos olyan kérdés van, főleg közlekedési, közegészségügyi és közüzemi tekintetben, amelyek kielégítő megoldása egyformán érdeke a fővárosnak és vidékének. Ezek révén a főváros és a környék fokozatosan közelebb jutnak egymáshoz s ha — reméljük, mielőbb — Nagy-Magyarország határai ismét visszaállnak, lassanként megvalósulhat a ma még álomnak tekinthető eszme: Nagy-Budapest.

Bródy Ernő:

„Pénzügyi akadályok...”

„Nagy-Budapest álomnak szép, de valóságának egyelőre megvalósíthatatlan. Nagy-Budapest megteremtése annyi pénzügyi, egészségügyi és technikai kiadással járna a fővárosra, amit már nem bír el. Már most így a legnagyobb takarékoságot kell megvalósítania, hogy meglévő intézményeit és tervezetét fenttarthassa. Nagy-Budapestet közművekkel kellene ellátni, ami rengeteg kiadásba kerülne, úgy hogy végeredményben megállapíthatom, hogy Nagy-Budapest megalkotásának legnagyobb akadálya a pénzügyi szempont. Mihelyt ezt a pénzügyi problémát meg lehet oldani én is szívesen és lelkesen Nagy-Budapest mellé állok.”

Farkas István:

„Áldozatok árán fejlesztendő a környék”

„Minden fővárosnak az a feladata, hogy a kulturális életet fejlessze és ezzel az ország kulturális életét emelje. Ha ez áll a nyugati államok fővárosaira, akkor kétszeresen áll Pestre. Mert itt, csonkaországban, a kulturális és a szociális haladás terén Budapest hivatott arra, hogy irányt szabjon. Budapest környéke valóban olyan elmaradott állapotban van, hogy áldozatok árán is fel kellene emelni az ottani városok berendezkedését amelyek Budapestnél magasabb színvonalúak. Enek a kérdésnek mielőbb meg kell érnie, mert a fejlődés megkívánja.”

Kozma Jenő:

„Tisztán teherviselési kérdés...”

„Nagy-Budapest megteremtése olyan horribilis közterheket zúdítana a mostani Budapestre, amiket semmi körülmények között sem tudna elviselni. Felfogásom szerint ez tisztán teherviselési kérdés. A számbajöhető főváros-környéki helységeknek előbb nagyon meg kell gazdagodniuk és minden téren meg kell erősödniük, hogy maguk viselhessék majd az összekapcsolás révén bekövetkező nagyobb igények és feladatok anyagi terheit.

Ma az összekapcsolás még nem ideális, nem reális és nem is aktuális.

Budapest és környéke

Irtá Preszly Elemér dr., Pest vármegye főispánja

Én nagy híve vagyok Nagy-Budapest gondolatának, de csak akkor, ha az nem a pest-környéki városok bekapcsolását, hanem ezek függetlenségének biztosításával Budapest környékének fejlődését jelenti. Eppen a főváros érdekeire való tekintettel is híve vagyok annak, hogy a függő kérdéseket Budapest és környéke között minél előbb rendezhessék, meg kell állapítani azokat a szempontokat, ahol az érdekek kölcsönösen találkoznak. Erre a célra egy szervet kellene létesíteni és ez a szerv közösen intézze el ezeket a problémákat. Számítlan ilyen kérdés van, amelynek megoldása alig tűrhet már halasztást. Elsősorban a közlekedésügy, a közművek ügye, az egészségügyi intézmények problémája és más számátlan kérdés.

Igen helyeslem, hogy ezzel a kérdéssel az *Ujság* foglalkozik.

Sok százezer ember él Budapest környékén, akik tulnyomórészt Budapestre járnak dolgozni gyárakba, hivatalokba és a legtöbb idejüket itt töltik el a fővárosban.

Ennek a közös szervnek a létesítését, amely Budapestnek és környékének kölcsönösen közös problémáit volna hivatva eldönteni, sürgősnek tartom. Ez a szerv talán valamilyen választott bíróság lehetne és ez

— Most az a helyzet, hogy a főváros környékének lakossága egyszerű fuvardíj ellenében élvezzi számtalan vonatkozásban Budapest kulturális, szociális, egészségügyi és egyéb áldásait. Vagyis ingyen kapja ezeket az előnyöket, mert áldozatot csak saját lakóhelyén hoz adók formájában.

— Legközelebbi tennivaló csak az lehet, hogy

a fővárossal szomszédos helységek tegyenek meg mindent a korszerű berendezés megvalósítására.

Mert a mostani állapotok — különösen egészségügyi téren — cseppet sem kielégítőek. *Egységes frontnak kell alakulnia az ezzel összefüggő összes problémák megoldására s nagyon kívánatos volna, ha az állam sem tagadná meg hathatós közreműködését a főváros környékének fellendítésére.* Amig a rengeteg fontos kérdés meg nem oldódik, reális alapon nem is lehet elképzelni a Nagy-Budapestet.

— Csak egy idő múlva válhatik időszerűvé az egybekapcsolás. Ha ez a terv kikapcsolódik a mostani fővárosi törvényjavaslatból — ahogyan ki is kapcsolódik —, akkor még sok évig várhatunk, mert nem lesz könnyű feladat ennek a fontos szervezeti törvénynek a megváltoztatása vagy lényeges módosítása. Én úgy látom, hogy a kérdés még egy ideig nem kerülhet napirendre.

— Hogy félre ne értsen senki, világosan ki kell jelentenem:

nem vagyok ellenzője a gondolatnak, de ma nem látom reálisnak.

Ezt őszintén szögezem le, mert nem szeretek felhők között járni, hanem gyakorlatilag gondolkodom...”

Tabódy Tibor:

„A propaganda fontos és hasznos”

Nagy-Budapest gondolatának megvalósítására nem látom még itt az időt. A mai kis ország nem bírja el a nagyobb fővárost. Ez azonban nem jelent azt, hogy maga a propaganda és e jövőbeli nagy probléma előkészítése ne volna fontos és hasznos.

Wolff Károly:

„Nem helyeslem az aránytalanság növelését...”

„A kérdés nem időszerű, egyelőre nem is valósítható meg, sőt nem is kívánatos. Ugyis tulajgy az aránytalanság az ország és a főváros méretei között s részéről nem helyeslem ennek az aránytalanságnak a növelését.”

mondhatna döntő szót ezekben a kérdésekben. Igen fontosnak találnám például a Közmunkatanács hatáskörének kiterjesztését, hogy a tulságosan rendszertelen építkezés megszűnjék és megszűnjék az az állapot, hogy ugyanaz az utca, amely a főváros területén kezdődik el, amint elhagyja a főváros határát, nyomban szűkebbé válik.

Ami pedig talán a legégetőbb problémát, a közlekedés ügyét illeti, fontos volna, hogy

vége Budapestnek és környékének közlekedése gyors, olcsó és egységes legyen.

Szembetűnő az a nagy különbség, amely a BSZKRT és a HÉV vonalai mentén látható fellendülés és a közlekedéssel elhanyagolt területek visszamaradottsága között mutatkozik.

A legsürgösebb problémánk volna a gyorsvasút megépítése.

Általában tehát nagy örömmel üdvözöltem a *sajtóban* „Nagy-Budapest” gondolatának propagandáját, hangsúlyozom azonban utoljára, hogy ezt nem a környék bekapcsolásával, hanem Budapest környéke fellendítésével, a környéki városok és községek függetlenségének teljes biztosításával tartom egyedül célravezetőnek.

Semsey polgármester

Ujpest 100.000 pengőt áldozott a munkanélküliség enyhítésére

Semsey Aladárt néhány héttel ezelőtt az ujpesti képviselőtestület ismét megválasztotta polgármesterének. Derék, jószándéku és tehetséges embert ért ez a kitüntetés. Ujpesten, a pártoskodások városában, fáklyásmenetet rendeztek most tiszteletére és ez elég nagy szó...

Felkerestük Semsey Aladárt és megkérdeztük tőle, mit tart a legégetőbb problémának Ujpesten és mik a legközelebbi tervei.

— Egyelőre a legfontosabb — válaszolta —

a munkanélküliség enyhítése.

Nem hiszem, hogy van még város Magyarországon, amely a munkanélküliség csökkentése érdekében annyit tenne, mint Ujpest. Már eddig is több mint száz ezer pengőt fordítottunk a munkanélküliség csökkentésére, városrendezési problémákat oldottunk meg, utakat vágtunk, OFB területeket rendeztünk, tereket szépitettünk és az éhezőknek ezzel munkát nyújtottunk.

— Általános a panasz, — mondottuk, — hogy Ujpest lakossága szenved a sok gyár közelségétől és a város lakosságának egészére a gyárak tömege nincs valami jó hatással.

— Ez bizonyos, — mondotta a polgármester elgondolkozva, — fájdalom, ezen nem tehetünk semmit, a «büzövet», ahogy viccesen mondani szokás, igazán nem lehet le-

a legközelebbi feladatokról...

építeni. Az azonban, higgye el kérem, nem igaz, hogy a járványkórház a bűzömben fekszik, ezt csak rosszakarattal lehet mondani. A gyárak ellen még sem tehetünk semmit, hiszen Ujpest város jóformán a gyárakból él,

a városnak a gyárakból nagy jövedelme van és a lakosság jelentős része a gyárakban kap foglalkozást. Azonban úgy hiszem, hogy ez a probléma rövidesen megoldódik, mert máris több gyár tér át a villanyerőre.

Remélhetőleg előbb-utóbb valamennyi gyár követni fogja ezt a kifizető példát.

— Legközelebbi feladatok?

— Nagyon fontos volna színházépület, kulturház és vásárcsarnok építése. Fájdalom, ezeknek a feladatoknak megoldására egyelőre még nem gondolhatunk — mert nincs pénzünk...

— Mi van az OFB igénylők ügyével?

— Ugy tudom, rövidesen az OFB igénylőtelkeikhez juthatnak. Békés uton megindultak a gróf Károlyi-uradalommal a tárgyalások, ezenfelül a bíróság is dönt néhány ügyben. Sietletni ezt a dolgot, sajnos, nem lehet, ez a bíróság feladata.

Semsey polgármester elmondotta még munkatársunknak, hogy az általános rokonszenv, amely újból való megválasztását fogadta, arra ösztönzi, hogy városa érdekében a legkomolyabb munkával dolgozzék.

„Ujpest Magyarország második legnagyobb kereskedelmi városa és nincs kereskedelmi iskolája“

— mondja Weisz Lajos, az ujpesti kereskedők elnöke

Felkerestük az Ujpesti Kereskedők Társulatának elnökét. Tudvalevően ez a legagilisabb egyesület Ujpesten és Weisz Lajos elnök vezetése mellett a szociális feladatok egész sorát oldotta meg már eddig is. Weisz Lajos az ujpesti kereskedők panaszairól a következőket mondotta:

— Ami a legnagyobb baj és ami miatt hiába panaszkodtunk eddig:

a kövezetvám.

A kövezetvám agyonnyomorítja az ujpesti kereskedelmet és ipart és Ujpesten versenyképtelenné teszi Budapesttel szemben.

Ha egy külföldinek próbálja elmagyarázni az ember,

meg sem érti, hogy ha a kereskedő Ujpest-ről Budapestre árut akar beszállítani, arra horribilis vámot vetnek ki.

Mintha ellenséges terület lenne Budapest. Napirenden van az, hogy ügynöktől vásárlunk árut, a gyáros kiküldi Ujpestre, az áru nem tetszik, silány minőségű, visszaküldjük és azért, mert visszaküldjük, kövezetvámot kell fizetnünk. Nemrégiben egy ujpesti iparos tönkrement, felpakolta bútorait, hogy beköltözzék Budapestre szüleikhez. De nem tudott bejutni, mert a vámnál lefoglák és kövezetvámot követeltek tőle. Szegénynek egy állérje sem volt, mit tehetett egyebet, visszajött

és Ujpesten a jólelkű emberek a kávéházban adták össze számára a kövezetvámot. Érthetetlen, hogy amikor a villamos az utcán lehet helyviszonylatu, miért nem lehet az a posta is?! A városi képviselőtestület százszor is tárgyalta az ügyet, de hiába volt az OMKE-ankél, küldöttségjárás a belügyminisztériumban, ezen a bajon, úgy látszik, nem lehet segíteni.

A főváros egymillió pengőt vesz be a kövezetvámért évente, értjük, hogy ez fontos a fővárosnak, viszont az ujpesti kereskedelem és ipar halálát okozza.

— Nagy panaszunk az, hogy az ujpesti levelekért ugyanolyan portót kell fizetni, mint ha Sopronba küldene az ember levelet. Ezen segíteni kellene.

— Ujpest Magyarország második legnagyobb kereskedelmi városa, száznál több gyárral és ugyanekkor

Ujpesten nincs kereskedelmi iskola.

Diákjaink szégyenszemre pestujhelyi kereskedelmi iskolába járnak. Ebben az ügyben is hiába deputációzunk. A kereskedők fiatalkor, ha kereskedőkké akarják nevelni, nem tudják Ujpesten járni iskolába.

— Vannak még más kívánságaink is, hiszen nagy város vagyunk, kulturház, színház-épület a mostani rozoga színház helyett, de ezekről majd máskor...

Üres kórházi ágyak — otthon ellátatlan betegek

Az új törvény értelmében megválasztott ujpesti képviselőtestület most tartotta első rendes ülését, amelyen a lokális kérdéseken kívül több országos érdeklődésre számot tartó probléma is szóba került. Az interpellációk során Nyegedi Szabó Béla után, aki a BSzKRT környéki közlekedését ostromozta, Székely György dr. szólalt fel, aki adatokkal alátámasztott beszédében az új betegápolási rend lehetetlenségére mutatott rá.

Székely György dr. interpellációjában elmondotta, hogy mint az országban mindenütt, úgy Ujpesten is negyven százalékra redukál-

ták a betegápolási hozzájárulást. Az ujpesti Károlyi-kórház januárban 2000 pengővel lépte túl költségvetését. Ezt az összeget az új rend szerint a kórház igazgató főorvosának kell megfizetni. Sándor István dr., a kórház igazgatója kénytelen volt vállalni ezt a terhet, mert télvíz idején betegeit nem akarta kidobni az utcára. Még lehetetlenebb a helyzet a gyógyászati célokra megszavazott költségvetési összeg körül. Egész Pest vármegye szegénysorsú betegei részére gyógyszerekre, gyógyászati eszközökre 100 000 pengő áll rendelkezésre. Gyógyászati eszközök engedélyezésének joga most a vármegyei tiszti-főorvos kezébe

Megdöbbenő kép a Népjóleti Minisztérium új betegápolási rendjéről Ujpest képviselőtestületében

van létvé és annak a szegény pestmegyei polgárnak, akinek 1—2 pengős szemüvegre van szüksége. költségekre kell vernie magát és felutaznia Pestre a vármegyeházra. Igen mulatságos dolog a betegkataszter előzetes megállapítása. Az új rend szerint csak az részeseülhet betegsegélyben, akinek neve ebben szerepel. Az embereknek előre tudniuk kell, hogy az év folyamán szegények, munkanélküliek és betegek lesznek.

A mély nyomokat hagyott interpellációra Fodgyas Gyula dr. városi tiszti-főorvos válaszolt, aki a Székely György által elmondottakat megerősítette és tarthatatlannak mondotta a mai helyzetet. Ha így folytatódik, a kórhá-

zakban üres ágyak lesznek találhatók, otthon viszont ellátatlanul fekszenek majd a betegek.

A további interpellációk során Ludwig H. Endre, Simay Ernő dr. és Weisz Lajos beszéde tarthat még érdeklődésre számot. Az előbbi kettő a helyi kereskedelem védelmét követelte a fővárossal szemben, az utóbbi pedig kereskedelmi iskolát kért Ujpestenek.

Az interpellációk után a napirend tárgyalása következett. Szalay Sándor dr.-ral, aki a város főigazgatója volt, de a választásokon kisebbségben maradt, behelyettesítették a közgazgatási tanácsnoki állást és elfogadták az inségmunkáról szóló polgármesteri javaslatot, melyről az Ujság már beszámolt.

Wekerletelep:

ahol nappal nincsenek férfiak, csupa szép leány van és nem tudják, mi a gond...

Fedett vásárcsarnok és polgári iskola épül

A 43-as villamos visz Wekerletelepre: 16 percig tart az út. Ezt jól meg kellene mindenkinek tanulni, mert itt van a Boldogság Városa. A kispesti Sárkány-utca határolja. Jó ez az utcánév is: tényleg úgy özi, mint a sárkány a wekerletelepi esendét, rendet, tisztaságot, erkölcsöt és gondtalanságot. Célzerű lenne, ha a pesti iskolák növendékeit ki-kiküldenék tanítójuk vezetésével Wekerletelepre, hogy lássák, tanulják, hogy van még boldogság 1930-ban is... Hogy azután késő óregkorukban emlékezzenek.

Wekerletelep körülbelül négyzetkilométernyi területen fekszik. Épületei, utcái, terei, mindmind egységes típus szerint épültek. A város — mert hiába nevezik telepnek, város ez, mégpedig mintaváros — utcái a legszabályosabb utcák, amilyenek talán csak az amerikai városokban találhatók: szélesek, pontosan egyformák és egyazon szög alatt metszik egymást. Így valahogy fest Wekerletelep repülőgépről nézve: négyzet, majdnem szabályos, melyet az átló irányában két főút metsz át. A négyzet alsó és felső vonalát, valamint a jobb- és baloldali három-három egymástól pontosan ugyanolyan távolságra épített utca köti össze. Az utak sugáralakban futnak, amelynek központjában van a város — már megint város! — főtere és piactere. Az utakat körben is metszik úgynevezett körutak, úgy hogy Wekerletelep kicsiny, szabályos négyzetgecskékből alkotja meg a telepet formáló nagy négyzetet.

— Van itt valaki, aki a Wekerletelepről és ennek közigazgatásáról felvilágosítást tudna adni — kérdeztük a sárkányutcai bejáratnál álló rendőrszót.

Felcsóválás volt a válasz.

— Uraságod sem lehetett még sohasem itt — mondotta a rendőr —, mert különben tudhatná, hogy Wekerletelepen nappal alig akad férfiember. Nincs itt, akivel ön beszélni tudna, hacsak valamelyik gyereket vagy asszonyt meg nem kérdezi. De ezek úgy sem tudnak semmit. A rendőrnök igaza volt. Nem hiába áll itt posztion, mint elmondotta, őt esztendeje: jól is meri Wekerletelepet.

Kettő és félóra hosszáig jártuk keresztül-kasul a telepet, de csak egy idősebb, jól öltözött bácsit találtunk, aki egészségi célból sétálgatott. Nyugodtan és gondolatlanul mélyedve rőtta a lépéseket, úgyhogy lehetetlen volt őt gondolatlanban megzavarnunk.

Nő és gyermek. Nő és gyermek. Csak ezeket láttuk, alig egynehányat. A Főtéren az egyik gyümölcsösstandon egy határbeli megmagyarosodott bolgár kertész volt az egyetlen férfi. Hozzá fordultunk:

— Ön idevaló — kérdeztük. — A határban lakom — válaszolta. — Itt Wekerletelepen csak állami urak laknak. Itt nem lakik szegény ember.

Azután elmondotta, hogy ő négy esztendeje árusít már Wekerletelepen, de alig emlékszik arra, hogy munkanapon férfit, idevaló lakost látott volna. A férfiak reggel félnyolc és félkilenc között indulnak el a telepről. Sok nő is. Mind bejárnak Budapestre: minisztériumokba, állami hivatalokba, a városhoz és egyéb köztisztviselőkhöz — dolgozni. Délután négy óra felé szállingóznak vissza. Hat órára már ugyszólván mindenki itthon van. A legtrikább eset, hogy valaki visszamenjen a fővárosba.

Megtudtuk azt is, hogy Wekerle-telepen a mozi és egyetlen vendéglőn kívül nincs olyan hely, ahol házon kívül szórakozni lehetne. Érdekes, hogy azért van csak egyetlen vendéglője Wekerletelepek, mert annak idején az állam, amely a telep tulajdonosa, úgy határozott, hogy csak egy vendéglőnek ad helyet. Nehogy a telep lakosságának alkalma legyen a könnyelműsködére. Azóta csak ez az egy vendéglő van — nem kis öröme a vendéglősnek.

Azt is meg kell írni, hogy Wekerletelep, kivéve a gázszolgáltatást, modern világvárost megillető közműekkel — villanyvilágítás és vízszolgáltatás, csatornázás — van ellátva. Hogy ezek milyen kitűnően funkcionálnak, az bizonyítja, hogy hosszú esztendőket óta nem panaszkodott senki egyik közműre sem.

A telepek csak egyetlen vágya van — e sorokból fogják megtudni, hogy e vágyuk a közel jövőben teljesül — hogy fedett vásárcsarnoka és középiskolája legyen. Hát lesz! A tavasszal meg is indul az építkezés. A középiskolákkal egyenrangú polgári iskola a város piactereén fog felépülni. Háromemeletes impozáns palota lesz és díszére váltik Wekerletelepek. A fedett vásárcsarnok vele szemben épül és a két épület között parkot terveznek.

Végül még egyet. Meg kell azt is írni, hogy sehol nincsen annyi pirospozsgás — ruzs és pudernélküli — szép leány, mint Wekerletelepen. Igaza van a közmondásnak, hogy a jótét kiül az arca. Wekerletelepen ragyognak az arcok és a gondatlan, biztos fizetésben élő szülőknek egészséges, szép gyermekeik vannak: Wekerletelepen nem tudják mi a gond és mintha a régi jó világ egy itt felejtett része lenne. Azt bizonyítja az is, amit talán a régi jó világ emlékeiül hagytak örömtelennül, hogy Wekerletelep évi 4 aranykorona illetéket fizet Kispeszt városának azért, mert a közel 25.000 főnyi lakosu telepet közigazgatja és adminisztrálja. Wekerletelep: a boldogság városa...

Vámkirendeltség és kövezetvám

**Az ujpesti gyár-
ipar kívánságai**

Ujpesten Magyarország gyárvárosának szokás nevezni. Több mint száz nagy gyár dolgozik itt. Munkatársunknak alkalma volt Ujpesten olyan személyiséggel beszélni, aki az ujpesti gyárpar helyzetével és kívánságaival teljesen tisztában van. Ez a beavatott ur a következőket mondotta:

— Általában nincsenek az ujpesti gyár-
iparnak különösebb panaszai, amelyek publi-
cisztikára szorulnának, hiszen kívánságaink
javarészt a város teljesítheti — és teljesíti is...

— Az ujpesti gyárpar azonban nagyon
hálás lehet az Ujság-nak azért, ha két pana-
szát kitergeti a nyilvánosság elé, hogy min-
denki tudja meg: micsoda középkori béklyók
súlyosodnak az ujpesti gyárparra.

— Az egyik, ami szinte hallatlan dolog, az,
hogy nem tudjuk elérni, hogy Ujpesten legyen
vámkirendeltség. Az ujpesti gyárpar nagy-
részt külföldre dolgozik. Áruját el kell vámol-
tatnia és a kocsiinak 12 kilométernyire kell
a faszteret koptatniok, amíg az árut a fővám-
házig kiviszik elvámoltatni. Minden eddigi ké-

résünk, amely arra irányult, hogy Ujpesten állítsanak fel vámkirendeltséget, a hivatalos körök közönyén és nembánomságán meghiusult. Száz és száz évvel vagyunk hátra a világtól azzal, hogy ujpesti gyáraknak a fővámházban kell áruikat megváltatniok.

— A másik középkori béklyó, amelyet maga Bud János miniszter középkorinak minősített, a kövezetvám. Ez a szisztema rettenetes helyzetet teremtett. Áruinkat versenyképtelenné teszi a kövezetvám, amely azon az elgondoláson épült fel, hogy Ujpest vidék, tehát Budapestre szállított árukat kövezetvámval kell megterhelni. Itt sem használt semmiféle érv, nem használt még annak a tudása sem, hogy Budapest valósággal össze van nőve Ujpesteel, gazdaságilag szinte teljesen egységes tömböt képez, minden hiába, a kövezetvám megmarad, megmarad talán azért, mert a fővárosnak jelentékeny haszna van belőle. Egy nagy város virágzó gyárparát teszi tönkre ez a hallatlan középkori csökevény, amelyet kövezetvámnak neveznek és amely ellen nem használt semmiféle érv, semmiféle agitáció.

Minden környéklakó előfizet az Ujságra!

Levelezőlap kérésre azonnal megindítjuk címére!

PEST KÖRNYÉKÉNEK SÜLYOS PROBLÉMÁI

Budapest környékének problémáiról kérdést intéztünk ennek a vidéknek két országgyűlési képviselőjéhez.

Fábián Béla

aki a megyeházán és a képviselőházban nem mulaszt el egy alkalmat sem, hogy a főváros környéke lakosságán felszólalásával segítsen, kérésünkre a következőkben ismertette Budapest környékének problémáit:

— Budapest körül, mint minden világ város körül, egy övezet alakult ki városokból és városias jellegű községekből. Nem tartoznak a fővárosba, de mégis a fővárosba tartoznak. Lakosságuk jelentékeny része a fővárosban keresi kenyerét és csak azért telepedett le a főváros környékén, mert remélte, hogy ott olcsóbb lesz a lakás, jobb a levegő és jobb a munkaadók az élmezőnyben. Ez az övezet tulajdonképpen nem tulságosan régi. Száz esztendőnél alig több a települések léte. Ötletszerűen létesültek annakidején a telepek. Gyors tempóban fejlődtek és ma már hatalmas városok vannak Budapest körül. Fejlődésük nagyszerű iramával együtt nőttek meg lakosságuknak a közel szemből felállított kívánságai is. Ezek a kívánságok és követelések abból táplálóknak, hogy az élet a főváros környékén nem lett egyszerűbb és nem is olcsóbb.

— A bajok jelentékeny része a közlekedési viszonyokban keresendő. New Yorkban ötvenkilométeres körzetben utazhat tíz centért a szerencsés polgár, mert New York városa a maga közlekedési politikáját az irtózatok hatalmat képviselő közlekedési vállalatokkal szemben úgy alapozta meg, hogy polgárai a kellő védelemben részesülhessenek. Nálunk drágán kell megfizetni a friss, jó levegő után áhító embereknek, hogy Sashalmon, Budafokon, Rákosszentmihályon vagy Mátyásföldön telepedtek meg. Olyan drága a közlekedés, hogy egy öttagú család számára drágább mulatság, ha valamelyik környékbeli falu vityilójában ütött hajlékot, mintha Pestben a Kossuth Lajos utcában bérelt volna lakást.

— A közlekedési viszonyokra nézve a legjellemzőbb Kispeszt és Pesterzsébet példája. Ez a két város — ötvenezer körül a lakosság száma mindegyikben — összeépült. A Határ-utca a választóvonal közöttük, mégis ha Kispestről valaki villamoson Pesterzsébetre akar jutni, vagy viszont, előbb Budapestre kell bekarikázni és csak innen juthat el a pártijával összeépült másik városba.

— A vízellátási és világítási problémák is olyanok a környéken, hogy ezeket a leg-sürgősebben rendezni kell. Még emlékeztünkben van a múlt évi forró nyár, amikor a szegény kispesztiek vízellátása katasztrófális volt. Pesterzsébeten szabályozatlan vad vizek öntik el esztendőről-esztendőre a város alacsonyabban fekvő részeit. Aki este még száraz lábbal szállhatott fel az ágyára, nem tudhatja, hogy reggel nem kell igénybe vennie mentőcsónakot, hogy szabaduljon az ár elől.

— Súlyos probléma a környék számára az is, hogy Budapest kövezetvámkorúval veszi körül magát. Ha a környékről valaki ártut akar a fővárosba szállítani, azt úgy állítják meg és vizsgálják keresztül, mintha idegen ország határához érkezett volna el. Autó, amely a környékről Budapestre igyekszik, vármörök láncolatába ütközik, akik mint arkangyalok a paradicsom kapujában, állítják meg és kérdik: van-e elvámolni valója?

— A kisiparos a környéken lakva, ott dolgozza fel anyagát és kocsin vagy talyigán hozza be a fővárosba, hogy itt eladja, kövezetvámot tartozik fizetni, bár a maga lakóhelyén fizeti az egyenes adókat, forgalmi adót, társadalombiztosítási díjakat. Ha nem sikerül a portékáin továbbadni, viheti vissza és ha újra megkísérli a vásárt, újra fizetheti a kövezetvámot. Másutt a szabadmozgás nagy egységeit állítják fel, nálunk lépten-nyomon tilalomfákat álltának el.

— Budapest környékének százezrekre menő lakossága joggal kívánja, hogy számára az élelmiszerfelhozatalnál ugyanazokat a tarifális vasúti kedvezményeket állapítsák meg, mint a fővárosnál.

— Ezek a problémák, számtalan mással együtt, azok, amelyek az ország minden polgárára egyformán nehezedő bajokon felül, a pestkörnyéki polgárok testét-lelkét sangargatják.

Szücs István

országgyűlési képviselő, aki maga is Pest környékén lakik és a kormányzópart lajstromos listáján került a képviselőházba, igen

érdekesen nyilatkozik a Nagy-Budapest gondolatáról és a környék érdekében szükséges tennivalókról:

— Amikor a politikus angol megcsinálta Nagy-London és a német a Nagy-Berlin, sőt Lueger a Nagy-Bécs, nem arra gondolt, hogy a statisztikában néhány százszázalékos vagy millióval több lakost tudjon kimutatni, hanem csupán arra, hogy az ő nagy áldozatukkal létesített egészségügyi intézményeiket a környék lakossága is élvezze, amely éppen úgy állandóan a fővárosban kereste kenyerét és állandóan a fővárosban tartózkodott. *Hiába van a fő- és székfővárosnak vízvezetéke és csatornázása, ha a főváros környékéről nap-nap mellett odatóduló lakosság megfertőzi a főváros levegőjét.* Ma mégsem akkora a veszedelem, amikor a főváros környékének községi alakulatai meglehetősen újak és talajukban még nem teljesen fertőzöttek. De ez a veszély napról-napra nő. Ettől eltekintve, a vidéken lakó munkásság és polgárság a fővárosban szerzi meg szükségleteit, tehát annak kereskedelmét, iparát táplálja s így joggal elvárható, hogy a főváros közműveibe való becsatlakozással a főváros a saját érdekében is segítse a főváros környékét és ne tisztán üzleti alapon helyezkedjék, mint ahogyan azt mindenkor teszi, valahányszor ebben az ügyben hozza fordulatot.

— Hogy a főváros környékének törekvő és az ország szempontjából értékes lakossága van, ezt bizonyítja, hogy telket és házat szereznek, mentesítik a fővárost a lakások túlszofaltságától, saját erejükkel építenek és tartanak fenn iskolákat, amelyekbe a tanulók ezrei járhatnak és ezzel is a főváros költségvetését terhelmentesítik. A pestkörnyéki kisebb kereskedők is csak viszontelárusítói tulajdonképpen a fővárosi nagykereskedőknek, tehát ezek is a fővárosnak bajtanak igen jelentős hasznát anélkül, hogy a főváros ezt nekik bármivel is viszonzná. Pedig viszonzható. Még pedig elsősorban a közüzemekbe való becsatlakozással. Ez a becsatlakozás idővel rentabilitás is válhatna, mert hiszen ezt a főváros környéke nem kívánja ingyen.

A környék városai

Ita Borvendég Ferenc tanácsnok, a főváros vízvezetési és világítási osztályának vezetője

— Ha egy pillantást vetünk Budapestnek és azzal együtt a Budapest környéke városoknak és községeknek térképére, akkor azt látjuk, hogy ezek annak idején még csak mint kis telepek, később a fejlődés következtében már városok, közvetlenül Budapest határára helyezkedtek el és innen kiindulva, a főváros határáról valólvadva fejlődtek ki. Keletkezésük oka az volt, hogy Budapest lakosságának egy része, bár a külső városrészekben elegendő telek állott rendelkezésére, anyagi viszonyaiknál fogva a főváros területén kívül eső olcsóbb telkeken igyekezett magának otthont szerezni. Ezek a kezdetben telepek, később a tömeges letelepedés következtében falvakká, majd városokká fejlődtek ki, mert hisz természetes, hogy a letelepülők számának növekedése olyanokat is településre birt, akik az ottani letelepedéssel megélhetésüket kívánták biztosítani. Ennek a fejlődésnek a következménye azután az, hogy a Budapest környéke városai a főváros határához közvetlenül csatlakozó városok fejlődése és területeinek beépítése rendszeresen történt; kezdetben teljesen közművek nélkül, később pedig a közművekkel azzal a minimális mértékkel, amit az ott letelepülők teherbíróképessége teremteni tudott.

— A legfontosabb közüzem, a vízszolgáltatás, a Budapest környéke városokban csak Ujpesten, Kispesztben és Pesterzsébetben van meg. Ujpest maga építette vízművét, Kispeszt és Pesterzsébet pedig annak közszínheti a vízellátásba való becsatlakozását, hogy megépült a Kispesztbe tartozó Wekerle-telep s ezzel együtt megépült az állami vízmű és az látja el ezeket a városokat vízzel is.

— Az elektromos hálózat megépítése kevésbé költséges. De a keletkező helyi érdekű vasutak centrálái is lehetővé tették azt, hogy az elektromos ellátás jóformán a Budapest környéke városokban teljesen megvan.

— A gázcsatlakozás azonban csak Ujpestre terjesztették ki annakidején, még a budapesti koncessziós társaság által. Nem szólok itt a közművek egy részéről, az utakról és a csatornázásról, amelyek nem tartoznak ügyosztályom hatáskörébe. Azonban az említett közműveknek olyan mértékben való megépítése, ezeknek a területeknek Budapest területéhez tartozó ellátása becsatlakozás esetén óriási terheket róna a fővárosra. A szétosztott földszintes házak, közben beépítetlen telkekkel, a közművekkel való ellátás költségeit viselni nem tudják. S e képen az áldozatot a főváros mai lakosságának kel-

— Nagy-Budapest megvalósítása javíthatná a közlekedést is, akár a BSzKRT vagy az autóbussz utján, akár — mint amiről szó van — a HEV megváltása révén.

— Nem szabad megfeledkezni arról a nagy jövedelméről sem, amelyet Budapest környéke biztosít a fővárosnak azzal, hogy szórakozásának összes költségeit napról-napra a fővárosban költi el.

— A székfőváros ujabban a hitélet növelésére plébániákat alapít és templomokat épít. A főváros környékén legalább husz plébánia és lelkészség létesül és ezáltal is maga a környék csökkenti a főváros kegyuri kiadásait.

— Ha mindezeket a megtakarításokat, amelyeket iskolák, kórházak, szegényügy stb. révén ér el a főváros, összegeznők, ezekből bőven telnek a főváros egészségügyi intézményeibe való becsatlakozás költségeire. Hiszen senki sem tagadhatja, hogy a főváros környékének lakossága elsősorban a fővárosból húzódik ki.

— De ha becsatlakozna a főváros a környéket vízvezetési és csatornázási hálózatába, ezzel nagy mértékben könnyítené meg a főváros polgárságának nyaralási problémáját is. Hiszen alig husz évvel ezelőt is a főváros kereskedői és iparosai a Városliget tájékán építettek villákat, s míg családjuk azon a tóféken töltötte a nyarat, a családfele állandóan együtt lehetett velük mindennap anélkül, hogy hivatását elhanyagolta volna. A serdülő és iskolás gyermekcsere számára is rendkívül fontos a környék jobb levegőjén való lakás. A környék fellendítése a Nagy-Budapest gondolatának megvalósítása segítségével jelentős mértékben hatna ki egészségügyileg ilymódon az ifjuságra és már egy sereg meglevő tanügyi problémát szüntetne meg vagy enyhítene. Így például a nyári vakáció meghosszabbításának évről-évre visszatérő szociális gondját is elvonná.

— A főváros mindenképpen saját érdekében cselekednék, ha mindezeknek a szempontoknak figyelembevételével Nagy-Budapest gondolatával komolyan foglalkoznák.

és a főváros

lene meghozni.

— Figyelembe kell venni ennél a kérdésnél azt is, hogy a főváros mai beépített területétől a főváros határáig terjedő részek is hiányosan vannak közművekkel ellátva és a hálózatot ezeken a beépítetlen telkeken keresztül kellene a főváros mai területén kívül épült városokba kivinni.

— Az elosztóhálózat kiépítésének békében is pénzügyi akadályai lettek volna. Ezek a pénzügyi terhek ma összességükben magasabbak, viszont a Budapest környéke városok teherbíróképessége lényegesen csökkent.

— Mindennek megvilágítására egy példával szolgálhatok. Rákospalotán vízmű nincs. Legutóbb a község képviselőtestülete ajánlatot kért a fővárostól a főváros vizsgálataiba való becsatlakozásra. A tanács a közgyűlés utólagos jóváhagyásának reményében azt az ajánlatot tette, hogy hajlandó a vízvezetési vizet szétosztás nélkül az évi szükséges mennyiségben a budapesti víz mindenkori egységárának 50%-áért átadni. Azok a szakértők, akiket Rákospalota képviselőtestülete megbízott annak a kiszámításával, hogy ilyen egységárak mellett az elosztóhálózat megépítése után mibe kerülne Rákospalotán a víz, olyan magas egységárat hoztak ki (köbméterenkint 35 fillér körül), hogy a kérdés maig sem jutott dűlőre, pedig a kiszámított egységár csak abban az esetben állhat meg, ha a vízvezetési vizet bevezetését az összes ottani házakba kötelezővé teszik és bizonyos minimális fogyasztást minden lakóháznak meg kell fizetni, még akkor is, ha semmit, vagy kevesebbet fogyaszt annál, mint ami minimumként megállapítást nyert.

— De legutóbb ajánlatot tett a főváros Kispesztnek a gázellátásra is. A nehézségek ennél az ellátásnál ugyanazok, mint Rákospalota vízellátásánál. Az elosztóhálózat, aminek éppen a város szétszórtságánál és kis házegységeinél fogva nagyterjedelműnek kell lenni, olyan terhet ró a közületre, hogy a szolgáltatót gáz egységára alig versenyezhet egyéb tüzelőanyagok egységárával, illetőleg a gáz használata más tüzelőanyagok használatával szemben gazdaságosnak nem mutatkozik.

— A környéke városok és községeknek Budapesthez való becsatlakozása tehát akképen, hogy azok a közszolgáltatások terén (gáz, víz, villany) olyan egységárak mellett, olyan ellátásban részesüljenek, mint amiben részesül ma a főváros lakossága, csak a fővárosnak

nagy anyagi áldozatával volna megoldható.

— A háború előtti időben talán pénzügyi szempontból, amint már mondtam, a helyzet könnyebb volt. Ma, alig hiszem, hogy az általános gazdasági és ezzel kapcsolatban a főváros pénzügyi helyzetének lényeges megjavulása nélkül ezt a nagy terhet a főváros vállalni tudná. De ha a közművekkel való ellátás nem azonnal, hanem fokozatosan csak évek múlva, vagy az évek hosszú során át a pénzügyi lehetőségek határain belül hatátnék végre, akkor is azok ellátásának a főváros ellátásával egységárak szempontjából való egyenlővé tétele, nehézségekbe ütköznék.

— Az elektromosárammal való ellátásra a környéke városokban mindenütt koncessziós társaságok alakultak. Az ellátás azok kezében van. Ezek a társaságok természetesen a kisebb fogyasztásra nagyobb egységárakat kell hogy számítsanak.

— Ujpest vízellátása is magasabb egységáron történik a főváros egységárainál. Az egységárakat közös nevezőre hozni csak akképpen lehetne, hogy ezek a koncessziós társaságok a főváros által megváltatnának, s e képen a közszolgáltatásokkal a főváros üzemének mai egységárai mellett való ellátás is növelné a főváros pénzügyi terheit, vagy pedig akkor már az egyesített nagy Budapest különböző területein a közellátásban különböző egységárak érvényesülnének.

— Budapest külső területeinek fokozatos beépítése Budapestet és a környéke városokat lassan egy egységes beépített területté alakítja ki. Ennek és a természetes fejlődésnek önként értendő következménye csak az lehet, hogy

a környéke városok Budapest területéhez kapcsolódassanak.

Ennek a megoldásnak nehézségeit és ezidő szerinti fennálló akadályait vázoltam röviden az előadottakban és ezeket a nehézségeket éppen a főváros mai pénzügyi helyzete és a főváros közönségének mai teherbírása szempontjából is olyan nagyoknak látom, hogy az én véleményem szerint a közeljövőben ebben a kérdésben olyan elhatározó lépés, ami a környéke városokat teljes mértékben ki-
legíti, alig lehetséges.

Hány éves Ujpest?

Kezdetben vala Ujpest. És csak jóval később merült fel a jubileum gondolata. Még pedig felmerült ezelőt tíz és egynéhány évvel, amikor Ugró Gyulát, a város egykori polgármesterét, megbízták azzal, hogy írja meg a város monográfiáját. Hogy azután, amikor százéves lesz Ujpest, kiadhatassék a város történetét. Nos, tíz és egynéhány éve Ugró Gyula írta Ujpest történetét. Folyton írt. Ennyi idő alatt Flaubert, aki a legnagyobb műgonddal dolgozott, remekművek sorát alkotta. Ugró Gyula nem készült el Ujpest történetével.

Sőt, most lemondott feladatáról. Hajszálat talált Ujpest történetében.

2. Híre járt, hogy 1930-ban ünneplik meg Ujpest százéves jubileumát.

Tudniillik: egész mostanáig mindenki úgy tudta, hogy Ujpestet 1830-ban alapították. Viszont Ujpesten legalább tíz párt van, majdnem minden ember egy külön párt. Nem lehet csodálkozni azon, hogy minden pártnak mindenben különvéleménye van.

3. Az egyik párt azt vitatta, hogy 1830-ban alapították Ujpestet.

A másik párt szerint Ujpest csak kilencvenkilenc éves.

A harmadik verzió szerint 1838-ban alapították. A polgármester a negyvenes verzió mellett van. Mindezek után ne csodálkozunk azon, hogy a tervbevetett jubileumi ünnepek elmaradnak, mert egyáltalában nem biztos, hogy százéves Ujpest.

4. A képviselőtestület legutóbbi ülésén előadták, hogy 1840-ban alapították Ujpestet. Akkor volt ugyanis az első képviselőtestületi ülés. Vannak problémák, amelyekkel akkor vetettek fel és azóta, kilencven éve, tanácskoznak róla. Viszont mások Thirring Gusztávra hivatkoztak, aki a Pallaslexikonban azt írta, hogy Ujpestet 1838-ban alapította egy bizonyos uriember, aki a megyeri csárda mellett hajlékot építtetett magának. A második lakó volt az a Lóv Izák, aki később bírja lett Ujpesten. Felekezetiéből első és utolsó bíró volt Ujpesten.

5. Biztonság kedvéért felkeresték a Károlyi-ardalmat a város vezetőit, megkérdezték a gróftól, hány éves Ujpest. A Károlyi-levéltárban ugyanis ennek nyoma van. A gróf úgy válaszolt, hogy keressék ki a levéltárból, ha akarják, ő bizony nem nyomoztat a poros, akták között.

6. Még mindig akadnak azonban olyanok, akik fejrázva hitetlenkednek abban, hogy Ujpestet 1831-ben, 1838-ban vagy 1840-ben alapították. Szerintük Ujpest százéves. Azt hiszem, Ujpest olyan, mint egy szépasszony. Százéves, de csak kilencvenkettőt vall be.

Kispesten tengődnek a gyárak — haldoklik a Szülő Otthon — naponta ötven szegény beteg jelentkezik és nincs ingyengyógyszerre pénze a városnak

Kispesten nem kell bemutatni az olvasónak. Csak talán annyit kell ehhez előzetesen hozzá fűznünk, hogy ma már több, mint 60 ezer lakosa van és hogy ennek a lakosságnak közel 90%-a gyári munkás: szegény ember. Alighogy tengődik. Azaz hogy tengődött, mert a mai helyzet Kispesten az, hogy már nem is igen tengődnek az ottaniak, kivéve azt az egy-néhány családot, amely állami, városi vagy egyéb köztisztviselő.

Tizenhét gyára és gyárserű nagyobb műhelye van Kispestnek. Röviden és kerekén, mindegyik üzem lezárt munkáslét-számmal tengődik. Ez a szó még többször elő fog fordulni ebben a riportban, úgy hogy vezérszónak is elnevezhetjük.

A gyárak közül a két legnagyobbat fogjuk csak részletesen az olvasó elé vetíteni és ebből a többiek helyzete is kiviláglik.

A nagyobb, a Hofherr és Schrantz-féle gépgyár még tavaly ilyenkor közel 4000 munkással dolgoztatott és a múlt év novemberétől kezdődően fokozatosan úgy lecsökkentette munkásainak számát, hogy ma már alig 600 embernek tud csak kenyeret adni. Csak száraz kenyeret és ezt is csak kis darabot, mert igen gyakran csupán heti három napot dolgoznak a munkások és ekkor is csupán délután háromig. Tengődnek...

A másik nagy gyár a Teudloff és Dittlich-féle gépgyár, 1200 munkást foglalkoztatott egy év előtt, ma legfeljebb ha 200 ember tudja itt kis darab száraz kenyerét megkeresni. Tengődnek, mint ahogy a többi tizenhat gyár munkássága is tengődik.

Mindezt nem azért mondtuk most el, mintha újdonsággal akarnánk szolgálni lapunk olvasóinak, hanem azért, hogy bemutassuk Kispesten, illetve Kispest mai közegészségügyi állapotát, ami már nemcsak Kispesten az érdeke, hanem a fejlődésben lévő városon keresztül Budapestnek és az országnak is elsőrendű életfontossága. Hogy miért, azt azonnal meglátjuk?

A népjóléti minisztérium, bizonyos pénzügyi okoknál fogva, minden egyes városnak meghagyta, hogy Szülő Otthont kell felállítania. Kispesten negyven ágyas Szülő Otthont kellett felállítania, a lakosság számárányához mérten és kapott ezért állami hozzájárulás címén évente mintegy 60.000 pengőt.

Azután jött a pénzügyi kiadások csökkentésére vonatkozó rendelet. A rendelet a népjóléti tárcát sem kímélte és ennek Kispesten érvényben az lett a következménye, hogy a 60.000 pengős segély huszonnégyezer pengőre csökkent. A város, amely már előbb a Stefánia Szövetséggel olyan megállapodást kötött, hogy 10.000 pengőt fizet a szövetségnek, ha ez saját kezelésében látja el a Szülő Otthont teendőit, megállapodása szerint a redukció után is kiutalta a szövetségnek járó 10.000 pengőt. A szövetség azonban nem fogadta el a pénzt és visszaküldte Kispestnek azzal, hogy miután az állami hozzájárulást lecsökkentették, nem állja tovább a megállapodást és visszaadja a Szülő Otthon kezelését Kispest városának.

A város — mint bennünket igen jó helyről informáltak — nem tudja saját kezelésében a Szülő Otthont életben tartani. Belátja ugyan, hogy a Stefánia Szövetségnek talán nem rentábilis a dolog, azonban, miután az eredeti megállapodásban nincsen említés arról, hogy mennyinek kell lenni a minimális állami hozzájárulásnak, kénytelen ragaszkodni a szerződéshez és ezért

per utján fogja kényszeríteni a Stefánia Szövetséget, hogy a Szülő Otthont tovább is működtesse.

Talán március elsejéig fenn tudjuk tartani a Szülő Otthont — mondotta nekünk Kispest város tisztí főorvosa —, de hogy azután mi lesz, arra nem tudnék felelni. A keddi közgyűlésen szóba fog kerülni az ügy és mint a hangulathól következtetni lehet, perre kerül a sor.

Az is idetartozik — mondotta tovább —, hogy az állam ugynevezett betegsegélyző alapjából Kispest évi hater ezer pengőt kap arra a célra, hogy a szegény betegeknek gyógyszerükségletét elláthassa. Ez bizony nagyon kevés. Többet pedig nem adhatunk, sőt annyira nem, hogy a miniszteri leirat szerint: «Ha az évi ingyengyógyszerre értéke túlhaladja az előirányzott összeget, ezt a rendelkezésnek kell a saját zsebéből megtérítenie.»

Délelőtti feltizenegy óra volt, mikor a kispesti városházán jártunk. Az első emeleten az

51. számú ajtó felett ott a felírás: **Közegészségügyi Hivatal.**

A hivatal előtt asszonyok, csecsemővel a karjukon, mások, alig típegő két-három aprósággal, öreg emberek, rokkantak, sápadt-arcú fiatalok: betegek. Köhögés, krákogás, sóhajlás és sípoló tüdők. Mindnyája orvos-ságot, gyógyító irt akar itt az 51. számú ajtón belül kapni. A félóra alatt, amíg itt áll-

Negyvenezer ember fertőzött vizet iszik

A belügyi és pénzügyi kormányzat új akciója a vízvezetékért

Rákospalota városának körülbelül negyvenezer lakosa van és se csatornája, se vízvezetéke. De ez még hagyján. A megejtett orvosi vizsgálatok szerint azonban

a palotai kutak kilencvenöt százaléka meg van fertőzve,

így hát ennek a főváros melletti városnak csaknem egész lakossága az egészségre kártékony vizet iszik és ki van téve különböző betegségek veszedelmének. Rákospalota polgármestere és tanácsa átlátta ennek a helyzetnek tarthatatlan voltát és még 1929-ben javaslatot tett a képviselőtestületnek a legelemibb higiéniai és kulturális követelmény, a csatornázás és vízvezeték megalkotására vonatkozólag. A terv keresztülvitele azonban anyagi okok miatt megfeneklett és Rákospalota haladásra vágyó lakossága fájdalmas rezignációval vette tudomásul, hogy az egészségük továbbra is veszélyben fog forogni, mert Rákospalotán nem lesz vízvezeték.

A rákospalotai vízvezeték ügye, mely múlt év tavaszán aludt el, most hirtelen megint aktuálisra vált. A belügyi és pénzügyi kormányzatok ugyanis a vármegyéhez leirattal fordultak, amelyben hangsúlyozták, hogy Rákospalota város és Pestújhely község számára a vízvezeték és a csatornázás megépítése életszükséglet, tehát mindent meg kell tenni, hogy a közművek megalkotása elől az akadályok elháríttassanak. Az illetékes minisztériumok készséggel segítik a két községet a megoldáshoz és már eleve megadják a hozzájárulást ahhoz, hogy az építéshez szükséges hétélmillió pengőnyi összeget Rákospalota, illetve Pestújhely kölcsönként felvegye.

Mihelyt a minisztériumi leirat a vármegyéhez megérkezett, az alispán azonnal ankétet hirdetett a rákospalotai vízvezeték ügyében. Az ankét, melyen Hankovszky Zoltán dr. megyei főügyész elnökölk, megjelentek az illetékes minisztériumok képviselői, azonkívül Rákospalota képviselőiben Cserba Elemér dr. polgármester, Szőcs József dr. főjegyző, Bozóky Nándor dr. főügyész, Furggik György műszaki ta-

tunk, 18 beteget számoltunk össze. Azt mondták, hogy ma kevesen vannak itt, mert az sem ritkaság, hogy egy délelőtti fél száz ember várakozik patikaszere.

Még azt is meg kell írni, hogy a múlt évben közel 700 földhözragadt szegény asszony szülte meg gyermekét a Szülő Otthonban. Mi lesz az idén? És a jövőben? Nem is jó rá gondolni. Mert már az is elég gond, hogy ezek az alig tengődő emberek miből nevelik fel gyermekeiket, hát még ha arra gondolunk, hogy mi lesz velük, ha gyógyszer és higiénia nélkül az alélőkkel tulszűfolt szoba-konyhás lakásban kell gyermeküket a világra szülniök. A betegség, a nyomor, a tengődés szülőke: a munkanélküliség. A gyárak és a kispesti szociális egyesületek tehetetlenek a bajokkal szemben. De segíteni kell: Az állam érdeke...

*

Az állami kiadások csökkentésének végrehajtásánál erre is gondolnia kell a magyar királyi népjóléti miniszter urnak...

Pestújhely közvetlenül kap vizet a fővárostól

Rákospalotán

nácsos és a pártok képviselői. Az értekezlet, melyen a megyei főjegyző ismertette a minisztériumi leiratokat, egyelőre nem tudott konkrét eredményre jutni, mert Rákospalota képviselőtestületi pártjainak többsége azt a felfogást vallja, hogy a szükséges közművek megépítésénél felmerülő óriási terheket nem vállalhatják.

Értesülésünk szerint ezzel a kérdés még nincs elintézve. Az illetékes minisztériumok meg akarják szüntetni azt az abnormalis állapotot, hogy egy negyvenezer lakos számú város községe fertőzött vizet igyon, de a pártok maguk is el vannak rá szánva, hogy mindent elkövetnek a csatornázás és a vízvezetékért. A legegyszerűbb megoldás az állami hozzájárulás volna, de tekintve, hogy

Ivóvíz javítására az állami költségvetésben mindössze 160.000 pengő szerepel,

ez lehetetlen. Rákospalota pártjai azonban azt mondják, hogy városuk közönségét ez nem érdekli. Nekik az fontos, hogy ankétozás helyett teremtsék elő a pénzt és végre sok huza-vona után a csatorna- és vízvezeték-hálózat megépüljön.

A múlt alkalommal már néhány szavazaton mulott s Rákospalotán ma már javában dolgoznak a vízvezeteki hálózat építésén. Akkoriban a régi képviselőtestületben Kovácsy Kálmán dr. vezetése alatt a kisgazdák tábora akadályozta meg a megvalósítást. Talán közrejátszott az is, hogy Cserba polgármester ezidőben hosszabb betegeskedése folytán nem vehetett részt a vízvezeteki harcban.

Azóta új, talán remélhetjük, haladőbb gondolkodású képviselőtestületet választott Rákospalota népe is. Nem jelenti ez azt, hogy azonnal el kell fogadni azt az ajánlatot, amelyik drága, de igenis jelenthetne annyit, hogy a vízvezeték és csatornázás kérdését újból, még pedig legsürgősebben napirendre kell tűzni. Pestújhely, ez az igen modern gondolkodású község, igen rövidesen megelőzheti Rákospalotát és egyenesen, közvetlenül veheti a főváros vizét át, ami pedig Rákospalotának behozhatatlan károkat okozhat...

Pestszentlőrincen megbukott a hangos mozi

Igy, ahogy a címben van: megbukott. A közönség buktatta meg a Forum-moziban. Az történt ugyanis, hogy a pestszentlőrinci Forum-mozi tulajdonosa röviddel ezelőtt, mint mondani szokás „költséget és fáradságot nem kímélve” hangosan beszélő mozigépet szerzett be. Nagy izgalom várta az első hangosfilm bemutatását, azonban, mint kiderült, a látogat és hallottak nem érdemelték meg az izgalmat, mert a mozi közönsége jóindulatulag figyelmeztette a tulajdonost, hogy ha máskor is beszélő filmet játszik, nem fogja

moziját látogatni. A mozis kitűnő üzletember, aki közönségének a kedvéért minden áldozatra hajlandó és így azt az áldozatot is meghozta, hogy lezsereltette a hangos leadógépet.

Igen, mondotta nekünk a mozis — két napig hangos filmet mutattam be, de nem tetszett közönségemnek és visszatértem a néma filmek vetítésére. Ez nem jelenti azt, hogy sohasem fogok hangos filmet vetíteni, mert amint egy tökéletes hangvisszadó gépre szerel tudok tenni, ismét hangos lesz a pestszentlőrinci Forum-mozi.

Ujpest és a sportja

Az UTE és az Ujpest közös magasztos célokért küzd, — mondja Aschner Lipót

Langfelder Ferenc igazgató: Ujpest legközelebbi programja a futballbajnokság megnyerése

Az ujpesti embernek szívügye a sport. Amikor egy vasárnap délután nagy futballmeccs van az ujpesti stadionban, érdemes megnézni, hogyan izgul csapatának győzelméért harmincezer fanatikus. Ha nyáron az UTE vízipóló csapata mérkőzik, ott izgul az ujpesti hid alatti uszoda lejtős partján mindenki, aki csak valamiképp is ért a sporthoz. Mindegy az ujpestinek, hogy a futballisták, uszók, teniszeseők, kerékpárosok vagy birko-

zók küzdenek, ő azért remeg, hogy az ujpesti csapat vagy versengző győzzön. Amig azonban Ujpest városának sportja a mai helyzetéig eljutott, hosszú idő telt el és foglaljuk össze dióhéjban a sportmúlt évtizedes történetét.

Ujpest város első sportegyesületét 1885-ben alapította a város sportkedvelő ifjúsága élén Ugró Gyula dr.-ral, a város nyug. polgármesterével. Az Ujpesti Torna Egylet eleinte tor-

nával és vívással foglalkozott, majd 1900-ban bevezette a szabadteri sportokat és 1904-ben felépítette első modern sporttelepét a Népszíngeten és még ebben az évben került be a futballcsapata az első osztályba Lassanként az UTE mellett még néhány kisebb sportegyesület is alakult 1902-ben az UMTE és az URÁK, 1908-ban az UTSE, 1911-ben az ULI, de természetesen mindig az UTE volt a város reprezentáns egyesülete. Az UTE 1920-ban elvesztette a népszíngeti pályát, de még ugyanabban az évben felépítette a Megyeri-úton stadionját, amelynek létrehozásában segítségére volt Ujpest városa, amely tekintélyes számú részvényt jegyzett. 1926-ban bevezették a futballra a professzionizmust és ekkor vált ki az UTE-ből az „Ujpest” nevű sportklubot, amelynek különben ugyanazok maradtak a vezetői, mint az UTE-nak. Az Ujpest futballcsapata a három legjobb magyar egyesület közé tartozik, sőt ebben az évben kivívott világrangszlovák sikkereivel talán a legjobbnak is nevezhető. Jelenleg tehát Ujpesten a futball dominál, de az UTE a többi sportban is megmaradt az élen. Vízipólócsapata, uszói, teniszesei, kerékpárosai, atlétái, birkozóai most is a legjobbak közé tartoznak.

Ujpesten nemcsak a lakosság, a sport közönsége becsüli meg az UTE-t és az Ujpestet, hanem a város legfőbb vezetősége is. Példa erre legjobban a sportszerető polgármester, Semsey Aladár, aki, valahányszor a futballisták idegenből hazajönnek, mindig kimegy a keleti vagy nyugati pályaudvarhoz és elsőnek mond üdvözlő szavakat a lilaféhr színűnek ujjab dicsőséget szerzett játékosokhoz. Ujpest városa a jelenlegi gazdasági viszonyok között természetesen elsősorban csak erkölcsi támogatásban tudja részesíteni a sportegyesületeket, de a múltban már számtalanszor megmutatta, hogy ha kell, áldozni is tud az amatőrsportért.

Ujpest sportjának helyzetéről Aschner Lipót, aki az UTE-nak, illetve Ujpestnek 1925 júniusától elnöke, a következőket mondotta:

— Mindenekelőtt előre kell bocsátanom, hogy az ujpesti sportemlő nem tesz különbséget UTE és Ujpest között, aminek az az oka, hogy az UTE és az Ujpest közös, magasztos célokért küzd. A főcél minél több dicsőséget szerezni először a magyar és másodsorban Ujpest sportjának. Az UTE és az Ujpest alkalmat ad az ujpesti ifjúságnak sportambíciói kielégítésére. A stadion kiválóan alkalmas erre és a múlt évben azért nagyobbitottuk meg a pálya nézőterének befogadóképességét mintegy 45—50 ezer főnyire, hogy minden ujpestinek módot adjunk a sportesemények megtekintésére. Sajnos, a sport még nem hódította meg a város lakosságának minden részét és rétegét. Ezért valószínűleg meg azt a tervünket a tavasszal, hogy leszállítjuk a helyarákat és számításunkat úgy akarjuk megtalálni, hogy inkább többen fessenek kevesebbet, mint kevesebben többet. Reméljük, hogy amilyen mértékben fellendül az utóbbi időben Ujpest sportja, olyan mértékben népszerűsödik majd a sport is a közönség körében, hogy azután a jövőben közös erővel dolgozhassunk Ujpest dicsőségéért.

Aschner Lipót, az Ujpest népszerű elnöke, a kitűnő üzletember talentumával vezeti egyesületét. Maga is sportol, a teniszt üzi két fiával együtt, akik közül az idősebbik, Pál, már válogatott játékos.

Az Ujpest futballcsapatának tulajdonképeni irányítója Langfelder Ferenc igazgató, akinek talán orszárlánrésze van abban, hogy egyesülete mindjobban felkapaszkodjék a sportdicsőség hegyének legmagasabb csúcsaira. Őt arról kérdeztük meg, hogy miben látja Ujpest sikereinek titkát és hogy mik a csapat tervei.

— Az Ujpest és az UTE között — mondotta Langfelder Ferenc — testvéri a kapcsolat. A két egyesület ugyanazon vezetői, lelkileg eggyé formáltak az UTE és Ujpestet. A szétválasztás tulajdonképen csak formáság volt, szabályszerű kerete a professzionizmusnak, mert különben nincs más különbség az UTE és Ujpest között.

— Ami az Ujpest programját illeti, arra vonatkozólag első mondanivalóm, hogy legközelebbi programpontunk a bajnokság megnyerése. Ennek a nagy célnak az érdekében még a nemzetközi összeköttetéseink és kötelezettségeink is háttérbe szorulnak és habár nagyon hívják az Ujpestet Bécsbe, Prágába és Párisba, nem megyünk, nehogy ezzel is fárasztjuk a csapatot. Tudjuk, hogy az előtűnik álló tavaszi szezon nagyon is igénybe veszi játékosgárdánkat és azért nem fogadtuk el a Dél-Amerikából érkezett igen kedvező ajánlatot sem. Nyáron legfeljebb Németországba szándékozunk menni. Erről azonban csak május 26-ika után lehet szó, amikor a bajnokság befejeződött. Azután arra is kell gondolnunk, hogy a Közép-európai-Kupa megnyerése kötelezettség jár, hiszen ebben az évben is lesz Közép-európai-Kupa. Végül még meg kell mondanom véleményemet a nyáron Montevideóban rendezendő futballvilágbajnokságról.

A magyar válogatottnak bűn volna Dél-Amerikába menni, kockára tenni az eddigi sikereket, hírnevet, csak azért, mert egyeseknek a magyar csapat kútazása jól esnék.

Majd ha a futballvilágbajnokság Európában lesz, vagy a Davis Cup-rendszer szerint bonyolítják le, akkor nekünk is ott lesz a helyünk. Ez azonban mind nagyon távoli dolog, mert nekünk ujpestieknek csak a bajnokság megnyerése egyetlen gondolatunk most.

Ujpest sportéletének két vezérfőfia nyilatkozataikban nemcsak az ujpesti, hanem a magyar érdekeket is nézik. Ez a humanus és hazafias gondolkodás Ujpesten még sok sikerre és dicsőségre fogja vezetni.

L. L.

Szerkeszti: LÉVAI JENŐ

KIADÓTULAJDONOS:

AZ UJSÁG RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

LEVELCIM BUDAPEST 62

POSTAFIÓK 282